

Nr 499

Av fru Lewén-Eliasson m. fl., *angående det svenska biståndet till u-länderna.*

(Lika lydande med motion nr 427 i Första kammaren)

Föregående års riksdag beslutade att inrätta ett svenskt system för garantier av privatinvesteringar i u-länderna.

Denna fråga har länge diskuterats. Det har rått delade meningar om utvecklingseffekten av privata investeringar i u-länderna.

Begreppet utvecklingseffekter är mångtydigt. Somliga är mätbara, andra inte. Somliga är långsiktiga, andra kortsiktiga. Sådana som ofta anges är ökad produktionskapacitet, ökade skatteintäkter, sysselsättningseffekter, överföring av kunskande, infrastrukturella effekter, spridningseffekter och betalningsbalanseffekter. För varje sådant begrepp kan emellertid anges både positiva och negativa effekter för mottagarlandet.

De flesta u-landsregeringar välkomnar sådana investeringar. En sådan u-landsopinion kom till uttryck vid VNIDO-konferensen i december 1967 och vid den andra UNCTAD-konferensen på våren 1968. I en resolution från den senare konferensen underströks behovet av systematiska studier av de utländska investeringarnas struktur och ekonomiska effekter i u-länderna.

Departementschefen anför i propositionen 1968: 101:

Ett svenskt garantisystem måste ansluta till de allmänna målen för den svenska biståndspolitik. Endast investeringar som klart kan väntas bidra till den ekonomiska utvecklingen i ett u-land bör stödjas inom ramen för ett sådant system. De olika investeringsprojekten måste prövas utifrån denna bedömning. Det är enligt min uppfattning icke möjligt att på förhand ställa upp detaljerade regler för bedömningen av vilka investeringar som skall stödjas genom garantier. Den administrerande myndigheten bör ha till uppgift att i varje enskilt fall pröva projekten med hänsyn till deras utvecklingsfrämjande effekt. Grundläggande för bedömningen bör vara en bekräftelse från värdlandet att investeringsprojektet kan betraktas som utvecklingsfrämjande och överensstämmer med landets utvecklingsplan.

En förutsättning för att staten genom investeringsgarantier skall bidra till etablering av privat företagsamhet i u-länderna bör, såsom framhålls i departementspromemorian, även vara att det investerande företaget ger de anställda tillfredsställande anställnings- och arbetsvillkor och visar en positiv inställning till fackföreningsverksamhet inom företaget. Denna synpunkt har inte föranlett någon invändning från remissinstansernas sida och bör enligt min mening vara vägledande för garantisystemets tillämpning.

I statsutskottets utlåtande heter det om denna fråga:

Utskottet vill särskilt understryka att endast investeringar som klart kan väntas bidra till den ekonomiska utvecklingen i ett u-land bör stödjas inom ramen för ett garantisystem och att en förutsättning för investeringsgarantier är att det investerande företaget ger de anställda tillfredsställande anställnings- och arbetsvillkor och visar en positiv inställning till fackföreningsverksamhet inom företaget.

Exportkreditnämnden som skall handlägga ärenden rörande investeringsgarantier har ännu ej prövat någon sådan ansökan. Föreskrifter för garantisystemets tillämpning är under utarbetande. Det kan förutsättas att de utformas efter de intentioner som anges i tidigare citerade uttalanden.

Till villkoren för investeringsgarantier, om de skall bli av långsiktigt värde, hör också att investeringarna skall bidra till att sprida impulser till andra delar av mottagarlandets ekonomiska och sociala struktur. Impulserna kan bestå av sekundäreffekter på sysselsättning och inkomster inom andra näringar eller av en höjd utbildningsnivå och en utbyggnad av sociala institutioner som underlättar invånarnas anpassning till industrisamhället. De fackliga organisationerna kan spela en viktig roll för denna anpassning, och garantivillkoren har därför uttryckligen utformats på ett sådant sätt att de kan utgöra ett stöd för facklig verksamhet. De fackliga organisationerna i Sverige har medverkat vid villkorens detaljutformning, och de är vidare representerade i exportkreditnämnden, som handlägger ansökningar om garantier. Vi finner det angeläget att denna fackliga medverkan utsträcks till att gälla också en mer fortlöpande prövning av det svenska biståndets effekter på näringsliv och arbetsmarknad i utvecklingsländerna.

Men även om både Sverige och andra industriländer lyckas stimulera till ökad privat investeringsverksamhet i utvecklingsländerna med hjälp av olika slag av investeringsgarantier, kan man inte vänta sig att detta skall leda till någon snabb industrialisering efter de linjer som de sistnämnda länderna anser som idealiska. De privata investeringarna är av naturliga skäl mest intresserade av objekt som ger hög avkastning eller som ger ett försprång på en potentiell marknad av betydande storlek. Skulle utvecklingsländerna vara hänvisade till enbart privata investeringar för sin industrialisering, kan detta medföra en snar förlust av värdefulla naturtillgångar och en industristruktur som är uppbyggd mer med tanke på industriländernas behov än på målet att skapa ett integrerat näringsliv där den ena sektorn ger impulser till den andras utveckling. I särskilt hög grad uppkommer en sådan obalanserad industrialisering i mindre länder, som inte kan utgöra någon bärkraftig marknad för industriprodukter. De privata investeringarna i dessa länder söker sig därför ofta till extraktiva näringar eller till handelsföretag.

De höga förräntningsanspråken på privata investeringar i utvecklingsländerna medför också att denna finansieringsform i motsats till vad som ofta påstås är en mycket dyrbar metod för att låna upp pengar till industrialise-

ringen. En anledning till att många utvecklingsländer ändå är angelägna att locka till sig privata investeringar är att deras ränte- och amorteringskostnader när det gäller statliga lån redan är för stora och att man räknar med att de privata investeringarna skall ge ett visst netto för landet trots att en mycket stor del av driftöverskottet kommer att föras ut ur landet. Investeringar från privata källor i utlandet betraktas i detta fall som en räddning ur en desperat situation men däremot inte som den mest idealiska vägen till industrialisering. Härtill kommer det faktum som är välkänt även från den svenska industrialismens historia att inget land önskar bli så starkt beroende av utländska ägarintressen att det riskerar att förlora kontrollen över sina naturtillgångar eller sin utrikespolitiska handlingsfrihet.

Vad som nu sagts ger anledning till slutsatsen att industriländernas bistånd till industrialiseringen av utvecklingsländerna inte bör inskränkas till att stimulera det privata näringslivet till investeringar som baseras på rena lönsamhetsbedömningar. Detta kommer att leda till att de delar av mottagarländernas utvecklingsplaner som är mindre lönsamma eller som är avsedda att skapa förutsättningar för utveckling inom andra näringsgrenar riskerar att aldrig förverkligas. Det bör dock enligt vår uppfattning vara en uppgift för det svenska biståndsorganet att följa utvecklingsplanerna och deras praktiska genomförande inom prioritetsländerna för att hålla sig underrättat om vilka projekt som härigenom har måst uppskjutas. I de fall då SIDA finner att ett sådant projekt skulle vara av stor betydelse från utvecklingsstrategisk synpunkt eller då en svensk insats på andra grunder bedöms lämplig bör det höra till SIDA:s uppgifter att på olika sätt medverka till att sådana insatser kommer till stånd.

Skulle i dessa fall investeringsgarantisystemet inte erbjuda tillräcklig stimulans för privata investerare, bör andra vägar prövas inom ramen för det mellanstatliga samarbetet. Bidrag till konsument- eller producentkooperativ företagsamhet är en väg som i större utsträckning kunde användas även för industriell verksamhet. På detta område kan både expertis och andra resurser säkerligen mobiliseras inom den kooperativa rörelsen i vårt land. En annan väg är uppbyggandet av statliga företag, antingen i en helstatlig form eller med hjälp av statsunderstödda utvecklingsbolag. Båda dessa företagsformer finns företrädda i prioritetsländerna, och deras brist på kapital och experter är välkänd. Det svenska tekniska och finansiella biståndet skulle enligt vår mening kunna göra stor nytta i mottagarländerna, om det kanaliseras till sådana inhemska industrialiseringsprojekt som här avses, inte minst därigenom att det skulle utgöra en värdefull motvikt till de utlandsfinansierade privata investeringarna i dessa länder.

Till industrialiseringen bör även i detta fall höra åtgärder som syftar till att höja den allmänna bildningsnivån och underlätta den sociala anpassningen. I likhet med vad som betonades på tal om garantier för privata investeringar bör därför även det mellanstatliga industriella biståndet kombi-

neras med insatser inom vuxenutbildning samt kooperativ och facklig skoling. Med hänsyn till att dessa verksamheter kan få de mest gynnsamma spridningseffekterna om de bedrivs av ideella organisationer är det önskvärt att intressera de svenska fackliga, kooperativa och folkbildningsinriktade organisationerna för ett mer omfattande och långsiktigt samarbete med SIDA på dessa områden inom prioritetsländerna. Om de frivilliga organisationerna skulle föredra att deras bistånd helt eller delvis förmedlas av deras egna internationella organ, bör detta inte möta några hinder.

Med stöd av vad som anförts hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att frågan om en utvidgning av det svenska biståndet till utvecklingsländernas industrialisering efter de linjer som här angivits blir föremål för en mer ingående utredning genom SIDA:s försorg samt att folkbildningsorganisationerna och de fackliga och kooperativa rörelserna bereds tillfälle att delta i detta utredningsarbete.

Stockholm den 28 januari 1969

Anna Lisa Lewén-Eliasson (s) Kurt Hugosson (s) Lars Gustafsson (s)
i Barkarby

Nr 500

Av fru Mogård, *angående utbildningen av stipendiater från u-länderna.*

(Lika lydande med motion nr 425 i Första kammaren)

Stockholm den 28 januari 1969

Britt Mogård (m)